

Bild: Lotta Geflenblad

HEJ - DÅ OCH NU

Dagens hälsningsfras "tja" har rötter som sträcker sig många hundra år bakåt i tiden. På 1700-talet hälsade adelsmän på varandra genom att säga "ödmjukaste tjänare".

Snart började även hantverkare och arbetare, trappsopare och skorstensfejare att hälsa på samma sätt för att signalera att de var lika mycket värda. Redan då användes de kortare varianterna "tjänare" och "tjenare" som snart fortsatte till "tjena" för att slutligen landa i dagens "tja", och "tjaba".

Andra uttryck som man använde på 1700-talet har helt och hållet ändrat betydelse. Om exempelvis kungen var "nedlåtande" mot en arbetare ansågs det som något positivt eftersom han "sänkte sig till arbetarens nivå". Och när människor på 1700-talet tyckte att något var "ganska trevligt" menade de i själva verket "mycket trevligt", eftersom ordet "ganska" kom från tyskans *ganz* som betyder "mycket".

Läs mer om 1700-talet på arla.se/mjolkbaksidor

Bild: Lotta Gerfenblad

ÅTERUPPLIVA?

Under 1700-talet gjorde man stora upptäckter inom läkekonsten. Bland annat upptäckte man ett sätt att skydda människor mot de fruktade smittkopporna. Det var ett slags vaccination, men eftersom man inte hade några sprutor gjorde man istället ett litet snitt i armen där man planterade (ympade in) en liten dos av smittan. I Stockholm erbjöd man gratis koppympling för alla fattiga barn. Även den fyraårige kronprinsen Gustaf Adolf ympades. När man band bandaget om hans arm låtsades han att han hade blivit sårad i strid.

Men ofta visste man nog inte riktigt varför den ena eller andra metoden fungerade. I en läkarbok från 1797 tipsar man om två sätt att försöka väcka någon som drunknat till liv: Först att täppa för näsan på den drunknade och blåsa in luft i lungorna – alltså mun-mot-mun-metoden. Fungerade inte det kunde man blåsa in tobaksrök i rumpan för att få personen att kvicka till. Man kan ju undra vem som var den allra första att prova det där ...

Läs mer om 1700-talet på arla.se/mjolkbaksidor

STJÅLA TID

På 1700-talet kunde man inte mäta tiden så noga som i dag. Man levde mer efter dagsljusets rytm än efter klockornas tickande. Många människor hade ändå klockor, men det gick inte att veta med säkerhet om de gick rätt eller fel. Astronomerna på Observatoriekullen i Stockholm var de som bestämde hur mycket klockan var i huvudstaden. Första lördagen i månaden sköt de upp en raket ganska precis klockan 12 på dagen. Och då kunde alla i stan ställa sina klockor rätt.

En annan som bestämde över tiden var Gustaf III. En av hans hovmän berättade att vid hovet brukade man ställa sina klockor efter kungens, "vilken alla dagar går olika". Tala om att stjäla tid ...

Visste du att klockor var så dyrbara på 1700-talet att det fanns en speciell klockskatt som skulle betalas in en gång om året?

Läs mer om 1700-talet på arla.se/mjolkbaksidor